

gmann kritički osvrće i na znanstvenu teologiju, ističući njezine odgovornosti za kerigmu. U srcu toga dijela stoji temeljna teza o Kristu kao središnjoj točki, i ishodištu i dohodištu prve kršćanske kerigme. Jungmann je upozorio na negativne učinke kristoloških borbi na tom području, te uočio odlučna obratišta na području navještaja vjere u novije vrijeme.

U trećem dijelu pisac se zabavio napose metodom koncentracije sa svim što ona po Jungmannu znači, i to ne samo – metodički nego i sadržajno. Ta se koncentracija treba provesti na razini dobara spasenja: milosti, sakramenata, Crkve; zatim na području svestranog liturgijskog osjećaja slavljenja Kristovih misterija i konačno u samom oblikovanju pojedinačnog i zajedničkog kršćanskog života kao života s Kristom i suživota u Kristu.

U četvrtom dijelu Pranjčić uz kritičke opaske podaje cjelinsko vrednovanje Jungmannova zahvata u suvremenoj katehatici.

Pranjčić je dokazao da Jungmannov znanstveni opus (331 objavljeno djelo!), bez daljnjege, zaslužuje svaku pažnju. Većina njegovih publikacija dolazi s liturgijskog područja. Uz njih postoje djela koja proširuju sadržajne okvire te se ozbiljno bave pastoralno-katehetskom problematikom. Bez njih, prema Pranjčiću, Jungmann ne bi bio ono što jest. Upravo ovaj dio opusa bio je privilegirano područje autorova istraživanja iz kojeg rezultira sasvim uvjerljivo vodeća uloga Jungmanna u kerigmat-skoj kontroverziji tridesetih i četrdesetih godina, njegov markantni utjecaj na sinodalne oce II. vatikanskog sabora da „pastoralno“ premisle cjelokupni teološki studij i – najveći domat za kateheticu – njegov zaokret s formalne na materijalnu katehezu.

Studija salezijanca Marka Pranjčića svojevrstna je rijetkost za naše katehetsko područje ukoliko se bavi problemom koji se ne odvija u ovom podneblju nego u susjednoj Austriji. Ipak ne treba zaboraviti da su katehetske ideje u sjevernu Hrvatsku pritjecale skoro isključivo iz Austrije, miješale se s ovdšnjim i tako obogaćivale katehetski pokret. Stoga bi, smatram, bilo vrlo korisno kada bismo to djelo mogli čitati na hrvatskom jeziku. Ono bi zasigurno pridonijelo boljoj i odgovornijoj, suvremenijoj katehezi u nas. Posvijestilo bi nam vrednote koje su i u nas u opticaju ali nikada dosta. To bi se odrazilo ne samo u katehizaciji nego i u cjelokupnom našem navještaju vjere, u propo-

vijedanju i u svim sredstvima vjerskog društvenog priopćivanja.

Bonaventura DUDA

MAX SECKLER, LEHRAMT UND THEOLOGIE. Unnötiger Konflikt oder heilsamer Spannung? Mit Beiträgen von Wolfgang Beinert, Walther Kampe, Max Seckler und Peter Stockmeier. Schriften der katholischen Akademie in Bayern, Svezak 103. Patmos Verlag, Düsseldorf 1981. Stranica 130.

U novije se vrijeme pokreću mnoge diskusije između teologa i biskupa; neke su od njih prouzročile napetosti između teologa i biskupa, odnosno između teološke službe u Crkvi i crkvenog učiteljstva. Ove su diskusije često neugodno djelovale na vjernike, a posebno na svećenike u pastoralnom radu. Do napetosti najčešće dolazi kad se teologija nastoji ponašati kao istinska znanost koja poštuje svoje metode i činjenice te razvija nauku prilagođavajući se novom vremenu, a crkveno učiteljstvo čuva davno oblikovane, kroz stoljeća uhodane (pa stoga i provjerene) formulacije. Da bi ih potkrijepila, poseže za svojim autoritetom. Teolog sa svojim metodama i činjenicama često stoji zapanjen pred strogim i neumoljivim autoritetom. On kao prorok i karizmatik mora često ustupiti pred neumoljivom silom vlasti koja ne želi rizik nečeg novog i još neisprobanog (neprovjerenog).

Člankopisci ovog djela, zbornika, obrađuju taj vrlo ozbiljan problem s različitih stanovišta: sa stanovišta biskupske službe, sa stanovišta katoličke dogmatike, sa stanovišta crkvene povijesti. Pogled unatrag u mnogo čemu rasvjetljuje problem i pomaže da mu se mirnije priđe i da ga se pokuša treznije riješiti. Povijest pokazuje da su takve napetosti često postojale i da su one bile plodonosne pa stoga i potrebne. Ovaj zbornik radova ide upravo u tom smjeru: problemu napetosti između teologa i biskupa (između slobodna istraživanja i dogme) želi prići pozitivno i konstruktivno ga riješiti.

Knjigu je objelodanio i predgovor napisao Max Seckler. U Predgovoru je iznio cilj i svrhu napisanih članaka. Prema crkvenim strukturalna ove dvije službe (teologija i učiteljstvo) su međuovisne, recipročne i međusobno se

moraju pomagati. One se među sobom razlikuju kao vjerovanje i znanje, autoritet i argument, naviještanje i razmišljanje itd. Odstraniti te dvije različite službe u Crkvi bilo bi pogubno za samu Crkvu. One naprosto predstavljaju elementarni zakon Crkve. Odnos između teologije i crkvenog učiteljstva nikad ne bijaše bez problema i napetosti. No u posljednje se vrijeme taj odnos pretvorio u pravu bolest. Vjernička javnost često strada zbog te napetosti. Istina, u općoj je Crkvi zadnjih godina postalo nešto mirnije, no mnoga su pitanja ostala neriješena, mnoge činjenice nerazjašnjene. I mnogi se pitaju na čijoj je strani istina i pravo. Kako dalje ovako? U takvoj nesigurnosti zaista su za svaku odluku crkvenog učiteljstva potrebna duboka i duga razmišljanja i utemeljeni dokaz za svaki pothvat. Uske horizonte u kojima se ono zasad još uvijek kreće trebalo bi proširiti. Tu zadaću postavila si je upravo ova grupa autora. Oni su zapravo o temi napetosti između teologa i crkvenog učiteljstva održali jedan stručni simpozij (organizirala Katolička akademija Bavarske od 7. do 8. studenoga 1980. u Münchenu).

Prvi članak „o odnosu crkvenog učiteljstva i teologije“ napisao je Walther Kampe, pomoćni biskup Limburga. Primjedbe koje biskup u svome članku daje proizlaze iz prakse, a kreću se u mentalitetu pape Pija XII. i Pavla VI. Ostala su predavanja pisana na podlozi povijesti i sistematske teologije i u svjetlu one širine koju je navijestio papa Ivan Pavao II, za vrijeme svog posjeta SR Njemačkoj (15. studeni 1980. u Kölnu i 18. studeni 1980. u Altöttingu).

U svom članku biskup Kampe postavlja najprije nekoliko pitanja: da li je, naime, samo po sebi razumljivo da u Crkvi postoje dvije vrste učiteljstva, biskupa i teologa, i kako međusobno stoje vjera i znanost te nije li religija općenito rezultat ljudskog iskustva koje se od strane psihologije religije može analizirati i sistematizirati, ali čiji se sadržaji znanstveno nipošto ne daju ispitati, zatim postoji li nepremost jaza između svijeta mita i svijeta strogo razumnog spoznavanja i, na koncu, postoje li dva izvora spoznavanja koji međusobno nemaju ništa zajedničko: s jedne strane mudrost, intuicija mnogih naroda kroz povijest, a s druge znanost koja je plod logičkog razmišljanja...

U nastavku pokazuje kako je u povijesti čovječanstva često prevladavalo razmišljanje i sistematiziranje iskustva koje su ljudi imali o Bogu. Čini se da su Židovi prvi u povijesti čovječanstva svoje proročko iskustvo pokušali napisati i poslije ga stalno tumačiti. U židovstvu su pismoznanci i učitelji zakona zajedno sa svećenicima i levitima pripadali jednoj jehovističkoj religiji. Svaka je grupa znala svoje kompetencije i strogo ih je poštivala. I nije među njima bilo mnogo sukoba. Slično se događalo i u prvom kršćanstvu: opasna iracionalnost vjerskih strasti (fanatizam) bila je nadvladana mislilačkim pothvatima. Tako je mislilačkim naporima grčkog uma kršćansko-židovski vjerski genij bio integriran u jednu skladnu cjelinu. U kršćanskom prostoru su ipak i kasnije tu i tamo bilo religijskog fanatizma s jedne i teološkog racionalizma i prosvjetiteljstva s druge strane. No oni se moraju integrirati, međusobno liječiti. Zato u katoličkoj (a i u pravoslavnoj) Crkvi postoji dvostruko učiteljstvo, crkveno i teološko: crkveno za navještaj vjere i teološko sa znanstvenim kompetencijama. No oni u katoličkoj Crkvi nemaju iste i jednake kompetencije. Premda su teolozi kao učenjaci stručniji, ipak sva teološka kompetencija u Crkvi ide od biskupa. A biskup svoju učiteljsku (kao i svećeničku i pastirsku) službu vrši kroz tri vida: svojim vlastitim navještanjem, navještanjem kroz druge (svećenike i katehete) i kroz kontakte s teolozima. Zato teolozi imaju dužnost da istražuju izvore, da osvjetljavaju probleme i rješavaju ih te da tako budu od pomoći biskupima. Teološko istraživanje je služenje. Ali to služenje ne smijemo shvatiti kao robovanje. Tu ne smije biti odnos sluga-gospodar (Knecht-Herr), nego mora postojati stanovito partnerstvo. Biskup u nastavku pokazuje u čemu se očituje sloboda i neovisnost teologa, u čemu njegova ovisnost o Crkvi i iznosi neke primjere kako se konflikti mogu rješavati.

Odnos teologa i crkvenog učiteljstva podrobno obrađuje poznati njemački teolog Wolfgang Beinert („Knechtschaft — Herrschaft — Partnerschaft?“). Odnosi između teologa i crkvenog učiteljstva u zadnje vrijeme odražavaju stanovito bolesno stanje (čitaj članak o „Teološkoj znanosti i crkvenom učiteljstvu“ koji je napisao H. Schilling u *Stimmen der Zeit* broj 198 od 1980. godine str. 294 i da

lje). To kronično bolesno stanje počelo je s krizom modernizma i došlo do vrhunca u nekim postupcima poslije II. vatikanskog sabora. Objе su strane postale borbene, arogantne, nemaju strpljenja, fali im poniznosti, povređuju čak osnovna ljudska prava.

Teologija je u toj napetosti u dvostruko teškoj poziciji: s jedne strane napadana je od crkvenog učiteljstva zbog prevelike racionalnosti, znanstvenosti a pomanjkanja vjerovanja, a s druge strane biva napadana od znanstvenih foruma da je premalo znanstvena ili da uopće nije znanstvena pa da kao takva čak ne spada na univerzitete i tomu slično. To je na sasvim pikantan način došlo do izražaja kod slučaja „Hans Küng“: dok mu crkveno učiteljstvo predbacuje pomanjkanje vjere i odanosti crkvenom učiteljstvu, racionalisti mu predbacuju upravo tu njegovu navezanost na vjeru, na tradiciju, na Crkvu (čitaj H. Albert, *Das Elend der Theologie*, Hamburg 1979, str. 186). Komično je, primjećuje Beinert, vidjeti kako s jedne strane biskupi ruku pod ruku s filozofima napadaju teologe zbog tobožnje neznanstvenosti, a s druge strane teolozi s biskupima rame uz rame napadaju filozofe da zloupotrebljavaju razum. U članku Beinert pokušava upravo kao teolog opisati neke ponuđene pokušaje za rješenje tog konflikta (uočiti preponderanciju – pre naglašenost važnosti – crkvenog učiteljstva koja se počela snažno probijati u crkvenim krugovima u drugoj polovici 19. stoljeća). I crkveno učiteljstvo i teologija svakako ovise o Evanđelju i o Svetom pismu (dakako i o tradiciji), ali tako da crkveno učiteljstvo mora osluškiivati teologiju i njeno tumačenje Svetog pisma i tradicije te od nje primati usluge. Vjernik pak i od teologije i od crkvenog učiteljstva ovisi u svojoj vjeri. Dakako, pod teologijom mislimo na znanstveno razmišljanje nad kršćanskom vjerom, a pod crkvenim učiteljstvom prosudbu biskupa i pape nad tom vjerom. Svoje tumačenje Beinert zaključuje pozivima na ljubav. Danas moramo u Crkvi s manje straha, a s više ljubavi pristupati problemima našeg vremena. Crkveno učiteljstvo mora vidjeti svoj smisao u onoj Pavlovoj rečenici: „Ne bismo se htjeli vladati kao gospodari vaše vjere, mi smo samo suradnici na vašoj radosti“ (2 Kor. 1,24). A teologija treba poslušnuti riječ 1 P. 3,15: „Budite uvijek spremni na odgovor svakome koji od vas zatraži obrazloženje nade

koja je u vama!“ Tu je stvarno rješenje konflikta koji u zadnje vrijeme uistinu sablažnjuje vjernike. Beinert je u bilješkama naveo sve najvažnije članke koji su na tu temu u posljednje vrijeme napisani (str. 56, bilj. 61).

Peter Stockmeier u svome članku govori o *odnosu teologije i crkvenog učiteljstva iz rane povijesti kršćanstva* („Teologija i crkvene norme u ranom kršćanstvu“). U skladu s novovjekim razvitkom crkvenog učiteljstva Drugi vatikanski sabor je biskupsko i papsko učiteljstvo utemeljio na poslanju apostola: „Biskupi kao nasljednici apostola primaju od Gospodina, kojemu je dana sva vlast na nebu i na zemlji, misiju da uče sve narode i da propovijedaju Evanđelje svakome stvorenu.“ (Dogmatska konstitucija o Crkvi *Svjetlo naroda* III, 24). Ovo utemeljenje crkvenog učiteljstva postavlja u egzegetsko-historijskom vidu neka pitanja ne samo u odnosu na teološku kvalifikaciju Isusova poslanja (Mt 28,18 par), nego i u odnosu na činjenicu da se autorizirano učenje u NZ temelji i na drugačijim temeljima, kao što nam to pokazuje primjer Apostola Pavla. Povrh toga upravo prva stoljeća povijesti Crkve pokazuju nam da ograničavanje službenog učiteljstva samo na biskupe nije riješilo probleme nego samo još više ražestilo frontove, jer su tada teolozi bili u isti čas i biskupi pa je svaki za se (kao biskup) svojatao istinu. Pokazalo se već tada da je potrebno imati neke više kriterije i instance kojima će se u konfliktnim situacijama i biskupi morati podrediti. Zato je već rana Crkva razvila neke norme koje su vrijedile kao *regulativ* odnosno čak i kao *korektiv* povijesti kršćanske vjere. Nitko nije smio monopolizirati kršćansku vjeru niti njeno tumačenje. Kao najveći regulativ odn. korektiv vrijedilo je Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta. Njemu su se u konfliktnim situacijama morali pokoravati svi. A kako Sveto pismo može biti i *korektiv* u nekim teškim situacijama, pokazuje nam primjer Apostolskog sabora u Jeruzalemu (Dj 15). Na sabor su bili pozvani svi, čak i Apostol Pavao koji je bio u pitanju. Služba naučavanja bila je zajedničko dobro koje su budno čuvali svi u zajedništvu s Kristovim apostolima. Ta služba naučavanja će se tek poslije konflikta s gnosticizmom (2. stolj.) izdiferencirati: tada je služba naučavanja bila povezana s apostolskom službom pa od tada postoji podjela: službeno učiteljstvo i teologija. Oštra podjela na crkveno učiteljstvo i teo-

logiju dogodila se samo u latinskoj Crkvi (i to na račun *katoliciteta* Crkve!). Na Istoku ni lanas ne postoji.

Razvojem znanstvene teologije u srednjem vijeku (univerziteti) uspostavila se potreba jednog kriterija za autentičnost kršćanske nauke i vjere. Tada je *konzil* općenito prihvaćen kao vrhovno mjerilo i vrhovna ustanova kojoj su se morali svi pokoravati. Poslije toga se u latinskoj crkvi sve više razvijao učiteljski autoritet rimskog biskupa. To je bilo u skladu s provokršćanskim načelom apostolske sukcesije: istinu posjeduju nasljednici Kristovih apostola. U tom kontekstu rimski biskup ima posebno mjesto kao nasljednik Sv. Petra, ali uvijek u zajedništvu s ostalim apostolskim nasljednicima (biskupski kolegij!). Tako je VI. opći konzil (680/681) mogao rimskog biskupa proglasiti heretikom! Odatle je razumljivo da su se toliki biskupi protivili proglašavanju dogme o papinoj nepogrešivosti na I. vatikanskom saboru (1872).

Vrlo opširno i svestrano obrađuje problem odnosa Crkvenog učiteljstva i teologije Max Seckler u svome referatu „Modelle des Verhältnisses von kirchlichem Lehramt und theologischer Wissenschaft“ (83–124). U tom referatu Seckler obrađuje neke povijesne elemente i nudi neka rješenja. Počinje obradu vrlo temeljitom analizom pojmova „učitelj“, „učiti“, „naučavati“ u Svetom pismu Novoga zavjeta. Crkveni izrazi „učiteljstvo“ i „teologija“ ne spadaju u biblijske izraze. Oni su nastali tek kasnije. Tek je u kasnom srednjem vijeku općenito prihvaćen izraz „teologija“ za nauku o vjeri. Isto tako, tek u srednjem vijeku počinje se neke određene crkvene funkcije i naučiteljske ustanove nazivati „magisterium“. Oba su pojma u povijesti Crkve dosta kasno nastala. Ako pitamo novozavjetne tekstove koju ulogu imaju učitelji, onda dobivamo odgovor: *Učitelj* je onaj koji slušačima prenosi nešto razumljivo i prihvatljivo i to na slobodnoj bazi, za razliku od *vladara* koji postiže svojim prisiljavajućim sredstvima i formalnim autoritetom da drugi prihvate njegovo naučavanje kao istinito. U NZ jedini je učitelj Isus Krist.

Pisac vrlo dobro analizira „perihorezu“ (međudnos) crkvenog učiteljstva i teologije u prvom tisućljeću. Pokazuje kako su u prvim stoljećima postojali ljudi koji su propovijedali, naviještali, i ljudi koji su razmišljali nad onim

što se propovijedalo. Vrlo dugo u povijesti, svakako kroz cijelo prvo tisućljeće, biskupi su bili teolozi i propovjednici. Nije mogao postati biskupom nitko tko nije bio teolog ili vrstan propovjednik. Od vremena Grgrava Velikog (590–604) shvaćalo se biskupe kao *ordo doctorum* (i *ordo praedicatorum*). Biskup je u svom gradu bio nadležan za propovijedanje, a za pravovjernost njegova propovijedanja u sumnjivim slučajevima odlučivao je konzil ili sinoda drugih biskupa (biskupski kolegij). U srednjem vijeku se stvari mijenjaju. Razvija se najprije sama teologija. Ona postaje *scientia* (znanost, a ne samo puko propovijedanje i tumačenje!), u smislu aristotelovskog pojma znanosti, ali znanost vjere, *scientia fidei* (Glaubenswissenschaft). S tim pojmom ide pod ruku i nastajanje novih sveučilišta na kojima se znanstveno razvijaju i obrađuju podaci kršćanske vjere. Teologija pokušava, „credibile“ (ono što treba vjerovati) shvatiti kao „intelligibile“ (razumljivo, shvatljivo). Sad je nastao i novi pojam „nauke“. Prije toga pod pojmom „nauke“ podrazumijevalo se samo „propovijedanje, naviještanje“ a sada još i „razglablanje“ podataka vjere i to pomoću znanstvenih metoda. Tako su odjednom unutar Crkve nastala dva tipa nauke (doctrina), s jedne strane *nauka vjere* u ranijem smislu (propovijedanje, naviještanje) i *nauka vjere* (u smislu teološke znanosti). Prvi tip je odgovarao onome koji je postojao u prvom tisućljeću unutar propovijedanja i naučavanja, gdje su se n. z. pojmovi *keryssein* i *didaskain* spojili. Drugi je tip nauke teološka znanost. Ovaj se drugi usmjeren prema problemima, rješava teška pitanja vjere, istražuje. Po svojoj strukturi on je racionalan i argumentativan. Tu su dakle dva različita i samostalna tipa nauke vjere: apostolsko naučavanje i znanstveno razlaganje. Prvi spada na biskupe koji su odgovorni za propovijedanje, a drugi na teologe koji su odgovorni za produbljivanje vjerskih spoznaja i istina. Već je sv. Toma Akvinski isticao ta dva tipa naučavanja u Crkvi, jedan je *magisterium cathedrae pastoralis* (biskupi), a drugi *magisterium cathedrae magistralis* (teolozi). Prvi spada na biskupe kojima je povjeren vodstvo crkvenih zajednica, a drugi na teologe i profesore teologije kojima je povjeren (officium docendi) proučavanje vjerskih istina. To vrše javno, ili na fakultetima ili pisanjem. Te dvije službe se upotpunjuju, jedna

drugoj ovise. One se ne isključuju. One nikad nisu ni jedna ni druga, nikad biti netolerantne jedna prema drugoj. Ne *ili-ili*, nego *i-i*.

U svjetlu tog povijesnog razvitka pisac onda nudi neka rješenja u današnjoj vrlo napetoj situaciji između jednog i drugog tipa crkvenog naučavanja.

Adalbert REBIĆ

WALTER KASPER, JESUS DER CHRISTUS, 8. izdanje, Mathias-Grünewald-Verlag, Mainz 1981, str. 332.

Temelj i središte kršćanstva jest osoba i ime Isusa Krista. Zato kršćanstvo mora i u ovoj sadašnjoj krizi ispitivati taj svoj temelj i to svoje središte. Kriza sadašnjeg trenutka jest zapravo kriza vjere suvremenog kršćanina u Isusa Krista. Upravo zato Walter Kasper želi u ovoj knjizi istražiti ime i osobu Isusa Krista i njegovo značenje za suvremena kršćanina.

U *prvom* dijelu (str. 13–74) pisac pokušava odgovoriti na neka temeljna pitanja u vezi s osobom i imenom Isusa Krista. Najveće je pitanje svakako da li možemo (i smijemo) staru, tradicionalnu crkveno-dogmatsku metodu zamijeniti modernom, suvremenom historijsko-kritičnom metodom. Ne moramo li na mjesto klasične kristologije kao teologije (filozofije) bitka postaviti funkcionalnu kristologiju, tj. kristologiju koja bi za naš život imala neko značenje? Da li je moguće nama, suvremenim ljudima, prodrijeti u vjeru u Isusa Krista na temelju suvremenog iskustva? Radi se dakle o vrlo važnim, egzistencijalnim pitanjima kršćanstva! Pisac je toga svjestan. Ovom knjigom on pokušava ponuditi suvremeno istraživanje Isusova života i njegova značenja, ući u raspravu oko entmitologizacije (demitologizacije) i novijih metoda hermeneutike te tako ponuditi jednu antropološki usmjerenu kristologiju. U tom okviru raspravlja o pitanju Isusa Krista općenito u naše doba. Ocrta neke temeljne kristološke tendencije koje dolaze do izražaja među novijim teolozima.

U *drugom* dijelu (75–190) pisac posvećuje pažnju povijesti i sudbini Isusa Krista. Želi odgovoriti na pitanja: tko je Isus Krist? Što je on htio? Zato u tom okviru raspravlja naj-

prije o zemaljskom Isusu, a potom o uskrsnom, proslavljenom Isusu. Opisuje njegov nastup i njegovu propovijed, njegovu poruku tadanjem (i suvremenom) svijetu. U središtu Isusova propovijedanja stoji poruka o Božjem kraljevstvu kao novom svijetu, svijetu novih odnosa između čovjeka i čovjeka te između čovjeka i Boga. Pisac ističe teološki, soteriološki i eshatološki karakter te poruke. U tome pisac slijedi teološku predaju tübingerške škole.

No, Isus čini i razna čudesa. On ne samo govori nego i čini, vrši neka djela. I ta djela su vrlo važna. Ona izazivaju vjeru, opravdavaju vjeru. Ona imaju teološko značenje. Čudesa nešto poručuju o Isusu, o Bogu, o novom svijetu koji treba nastati. Ona su znak i kao takva nešto označuju u odnosu na Isusovo poslanje i njegovu moć. Ona su znak i za našu vjeru. „Vjera u Isusova čudesa stoga nije nipošto vjera u neka ‘miracula’ (njem. Mirakelglaube), nego izražava povjerenje u Božju svemoć i providnost. Nisu sadržaj ove vjere bilo kakve izvanredne pojave nego samo Bog. Čudesa Isusova stoga konačno poručuju, da je Bog bio na djelu u Isusu i to radi spasenja čovjeka i svijeta.” (str. 116). Na razini takvog teološkog tumačenja su i ostali suvremeni teolozi i egzegeti (usp. A. Weiser, Središnje teme Novoga zavjeta, Zagreb 1981, str. 24–39).

U nastavku (od str. 117) pisac razlaže Isusove naslove (Mesija, Sin čovječji i Sin Božji) i Isusovu smrt (u njezinom povijesnom okviru, u njezinoj teološkoj tj. eshatološkoj i soteriološkoj perspektivi). Svu pozornost usredotočuje na proslavljenog Krista. Tumači utemeljenje kršćanske vjere u Isusovo uskrsnuće (tu se zaustavlja na predaji koju izlaže u svjetlu novijih hermeneutskih pretpostavki pa stoga daje teološki dubinsko značenje Isusova uskrsnuća). Tumači poruku uskrsnuća, Uskrsnuće Isusovo naznačuje eshatološko djelo Božje, znak je Isusova uzvišenja i dokaz spasenjskog događaja. (U tom kontekstu usp. moju knjigu *Isusovo uskrsnuće*. Izvješća, vjera i činjenice, KS Zagreb 1972. U toj su knjizi prisutne iste hermeneutске pretpostavke i isto teološko tumačenje uskrsnuća).

U *trećem* dijelu (str. 191–324) razlaže otajstvo Isusa Krista. U tom dijelu tri su poglavlja. Prvo je posvećeno raspravi o Isusu Kristu kao SINU BOŽJEM, drugo o Isusu Kristu kao SINU ČOVJEČJEM i treće o Isusu